

**YHDENVERTAISUUS-
VALTUUTETUN**

VUOSIKERTOMUS
2018

Vuosi 2018 oli jonkinlainen supervuosi toimistollemme. Kertomus oli suuri ponnistus, mutta paljon muuta tapahtui sen ohella. Olimme mukana monissa tapahtumissa ja teimme menestyksekkään kampanjan yhdessä Ihmisoikeuskeskuksen kanssa vammaisten henkilöiden työllisyyden parantamiseksi. Koko toimiston henkilöstö ansaitsee supersuuren kiitoksen tekemästään työstä! Se ei ole aina helppoa, mutta me yritämme tehdä parhaamme.

SISÄLLYS

Yhdenvertaisuusvaltuutettu	4
Esipuhe	5
Esteettömyys ei maksa maltaita, mutta syrjivät asenteet tulevat kalliiksi	6
Maanantai kuuluu kaikille – kampanja vammaisten henkilöiden työelämän yhdenvertaisuuden parantamiseksi.....	9
Rasmin ja ennakkoluulojen kitkemiseen tarvitaan tehokas kansallinen ohjelma	10
Natsien hakaristilipun näyttäminen julkisesti on kiellettyä.....	12
Yhdenvertaisuusvaltuutetun asiakastilastot 2018	14
Tekoälyn käytöllä on huomattavat riskit aiheuttaa syrjintää	16
Yhdenvertaisuutta asuntomarkkinoilla parannetaan koulutuksella	18
Syrjintä ja ennakkoluulot estävät liikkumasta tai osallistumasta urheiluseuran toimintaan	20
Vammaisurheilijoiden omavastuut osoittivat vammaisurheilun yhdenvertaisuushaasteet	21
Ikäsyrjintää erikoisjääkärialiupseerien rekrytoinnissa	23
Kokonaisuudistuksella asepalvelus yhdenvertaisemmaksi	24
Moniäänisempi media – parempi media	25
Kansallinen ihmiskaupparaportoi ja kiinnittää huomiota uhrien asemaan ja oikeuksiin	27
Ihmiskauppa naisiin kohdistuvana väkivaltana	27
Yhdenvertaisuusvaltuutetun tehtävä: Ulkomaalaisten aseman ja oikeuksien edistäminen	28
Pakolaisten oikeus perhe-elämään	29
Maastapoistamisen täytäntöönpanon valvojat: maastapoistamistilanteet ovat vaikeutuneet	30
Yhdenvertaisuusvaltuutetun toimiston henkilökunta	34

Esipuhe vuosikertomus 2018

Vuosi 2018 oli eduskuntakertomuksen vuosi. Alkuvuoden viimeistelimme kertomusta ja huhtikuun alussa ylpäästi luovutimme sen puhemies Paula Risikolle. Kertomuksen mietintövaliokuntana toimi työelämä- ja tasa-arvovaliokunta ja sen lisäksi kertomus lähetettiin laki-, hallinto- ja sosiaali- ja terveysvaliokuntiin lausunnolle. Kertomus oli laaja-alainen katsaus työhömmä nykyisen yhdenvertaisuuslain voimassaolon eli edellisen kolmen vuoden ajalta sekä analyysi yhdenvertaisuuslain toimivuudesta. Sen vuoksi olemme jättäneet tässä vuosikertomuksesamme analyysin väliin ja nostaneet esille erinäisiä vuoden 2018 onnistumisia laajasta työkentästämme. Nostamistamme syrjintätapauksista saatiin ratkaisuja yhdenvertaisuuslain tulkinnasta niin yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnasta kuin tuomioistuinta. Ulkomaalais- ja ihmiskauppa-asioissa työtä fokuoitiin uuden strategian pohjalta enemmän rakenteelliseen vaikuttamiseen. Maastapoistamisen valvontaa tehtiin laajemmalla joukolla kuin koskaan aiemmin.

Eduskuntakertomus on luonnollisesti sananmukaisesti suunnattu eduskunnalle, mutta hyödynsimme kertomusta laajasti myös vaikuttamistyössämme. Kertomus antoi kokonaiskuvan sidosryhmille meille tulevista yhteydenotoista ja sitä kautta syrjinnän eri muodoista. Kertomuksesta oli hyötyä yhdenvertaisuuslaista koulutettaessa, ja ennen kaikkea se nosti esiin epäkohtia niin yhdenvertaisessa kohtelussa kuin turvapaikanhakijoiden tai ihmiskaupan uhrien oikeuksien toteutumisessa. Pystyimme hyödyntämään kertomusta ja sen sisältämää aineistoa myös kansainvälisesti erityisesti tavatessamme kansainvälisiä valvontaelimiä esimerkiksi Euroopan neuvostosta.

Maaliskuun 1 päivänä 2019 eduskunta hyväksyi kuusi pontta sisältävän kannanottonsa kertomuksestamme TyV:n mietinnön pohjalta täysistunnossa komeasti äänin 162-14. Yllätyksenä vahvin tuki tuli suosituksellemme, että pakolaisaseman ja toissijaisen suojeluaseman saaneiden perheen yhdistämishake-

muksiin ei sovelleta toimeentuloedellytystä. Valtioneuvoston – uuden hallituksen – tulee valmistella tarvittavat lainsäädäntömuutokset sen varmistamiseksi. Muutoinkin suosituksillemme annettiin vahva tuki. Eduskunnan kannanotot osoittavat, että työtämme arvostetaan, ja niin strategiaamme kuin linjauksiamme pidetään oikeansuuntaisina.

Valiokuntien lausunnot ja mietintö antoivat meille hyvän pohjan valmistella hallitusohjelmatavoitteita muutos- ja kehittämistarpeista yhdenvertaisuuden ja ihmisoikeuksien vahvistamiseksi suomalaisessa yhteiskunnassa. Kertomuksen suositusten ohella toivomme hallitukselta rasismin vastaista poikkihallinnollista toimintaohjelmaa sekä konkreettisia toimia vammaisten henkilöiden oikeuksien ja esteettömyyden vahvistamiseksi. Nyt odotellaan, millaisen ohjelman pohjalle hallitus lähtee tulevaisuutta rakentamaan.

Vuosi 2018 oli jonkinlainen supervuosi toimistollemme. Kertomus oli suuri ponnistus, mutta paljon muuta tapahtui sen ohella. Olimme mukana monissa tapahtumissa ja teimme menestyksekkään kampanjan yhdessä Ihmisoikeuskeskuksen kanssa vammaisten henkilöiden työllisyyden parantamiseksi. Koko toimiston henkilöstö ansaitsee supersuuren kiitoksen tekemästään työstä! Se ei ole aina helppoa, mutta me yritämme tehdä parhaamme.

Kirsi Pimiä

Yhdenvertaisuusvaltuutettu

Esteettömyys ei maksa maltaita, mutta syrjivät asenteet tulevat kalliiksi

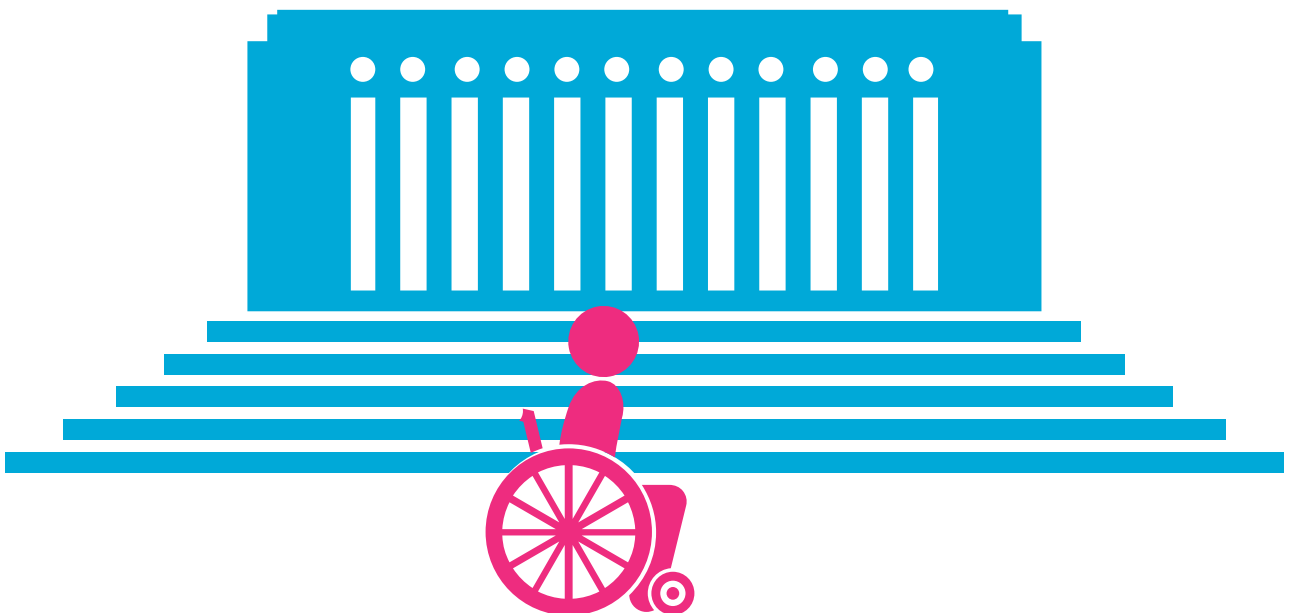
Kuvittele, että liikut pyörätuolilla. Jotta pääsisit kerrostalossa sijaitsevaan kotiisi, talon ulkopuolelle pitäisi asentaa luiska. Tämä on teknisesti täysin mahdollista, mutta taloyhtiö vastustaa jyrkästi eikä suostu luiskan asentamiseen, vaikka joku muu maksaisi. Taloyhtiön hallituksen mukaan luiska rumentaa talon julkisivua. *Tositarina.*

Kuvittele, että opiskelet yliopistolla. Toisiin luentosaleihin pääsy on esteetön, toisiin taas ei pääse pyörätuolilla. Pyydät luennoitsijaa vaihtamaan suunniteltua salia esteettömään, jotta voit osallistua luennotte. Luennoitsija kieltäytyy siirtämästä luentoa. Lopulta ystäväsi kantavat sinut saliin, jotta voit osallistua. *Tositarina.*

Vammaisuus on yleisin syrjintäperuste, jonka vuoksi valtuutettuun otetaan yhteyttä. Edelleen yhdenvertaisuusvaltuutetun työssä nousee esille monia esteettömyyden ja saavutettavuuden puutteisiin liittyviä ongelmia. Valtuutettu pitää keskeisenä vammaisten henkilöiden itsemääräämisoikeuden kunnioittamista ja yhdenvertaisuuden täysimittaista toteuttamista yhteiskunnassa niin rakenteellisesti kuin asenteisakin. Vallitseva asenneilmapiiri on yksi keskeinen tekijä vammaisten henkilöiden kohtaamien ongelmien taustalla.

Eräessä kaupungissa ei ollut itsenäistä pääsyä pyörätuolilla poliisiin, Kelaan, verotoimistoon, ulosottovirastoon tai TE-toimiston palvelupisteisiin. Yhdenvertaisuusvaltuutetun puututtua asiaan tehtiin virastotaloissa korjauksia: luiskia madallettiin, ulko-ovia levennettiin, väliovia poistettiin sekä ovisummereita asennettiin. Lisäksi valtuutettu on edistänyt seminaarien esteettömyyttä ja eräessä tapauksessa kouluun hankittiin luiskat, jotta oppilaan pyörätuolia käyttävä vanhempi pystyi osallistumaan koululla järjestettäviin tilaisuuksiin. Asumisen osalta valtuutettu neuvotteli keväällä 2018 sovinnon lievästi kehitysvammaisille henkilöille, jotka olivat kahden vuoden ajan maksaneet selvästi korkeampaa vuokraa kuin samassa kaupungin täysin omistamassa vuokratuolityhtiössä asuneet vammattomat asukkaat.

Eräs asia, joka näyttää nousevan esille yhä useammin, on taloyhtiöiden esteellisyys asukkailleen. Oltiin syytä vakavasti arvioida yhdenvertaisuuslain mukautusvelvollisuuden laajentamista ainakin joiltain osin koskemaan myös taloyhtiöitä. Ongelmia on tullut esille esimerkiksi sähkömopojen säilyttämisessä, haluttomuudessa myöntää vammaispalveluille lupia tehdä muutostöitä sekä hissienremontointiin liittyvissä käytänteissä.

VALTUUTETUN KUULEMINEN OIKEUDESSA

Valtuutetulle on yhdenvertaisuuslain soveltamista koskevassa oikeusasiassa varattava mahdollisuus tulla kuulluksi yhdenvertaisuuslain 27 §:n mukaisesti. Nämä lausunnot liittyvät usein yhdenvertaisuuslainsäädännön tulkintaan. Valtuutettu on myös käyttänyt oikeuttaan lausua oikeustapauksissa, jossa on pyritty yksittäisen tapauksen ohella edistämään laajemmin yhdenvertaisuutta. Yhdenvertaisuusvaltuutettu on tuomioistuimille ja syyttäjille antamissaan lausunnoissa kiinnittänyt huomiota myös yhdenvertaisuuslain mukaiseen hyvitykseen määrään. Aiemmassaoikeuskäytännössä seuraamukset eivät aina ole olleet riittävän tehokkaita, oikeasuhtaisia ja varoittavia. Nykyisen yhdenvertaisuuslain osalta oikeuskäytäntöä on vielä vähän, mutta odotukset tehokkaista seuraamuksista ovat korkealla.

Vuonna 2018 valtuutettu antoi yhteensä 24 lausuntoa syyttäjille ja tuomioistuimille yhdenvertaisuuslain 27 §:n nojalla. Näistä puolet, 12 annettiin syyttäjille, 3 käräjäoikeuksille, 5 hallinto-oikeuksille ja 4 korkeimmalle hallinto-oikeudelle.

27§ Yhdenvertaisuusvaltuutetun kuuleminen

Tuomioistuimen on sen käsiteltävänä olevassa, tämän lain soveltamista koskevassa asiassa varattava yhdenvertaisuusvaltuutetulle mahdollisuus tulla kuulluksi siltä osin kuin asia kuuluu valtuutetun toimivaltaan. Syyttäjän on ennen syytteen nostamista rikoslain 11 luvun 11 §:ssä tarkoitetusta rikoksesta varattava valtuutetulle mahdollisuus tulla kuulluksi.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu lausui korkeimmalle hallinto-oikeudelle asiassa, jossa oli kyse yläasteoppilaan, joka käy koulua kehityksessä viivästyneiden ja kehitysvammaisten oppilaiden kuntoutuvan opetuksen ryhmässä, oikeudesta maksuttomaan koulukuljetukseen myös koulupäivän keskeytyessä oppilaasta johtuvista syistä. Hallinto-oikeus oli aikaisemmassa päätöksessään todennut, että asiassa ei oltu menetelty yhdenvertaisen kohtelun tai syrjäntäkiellon vastaisesti eikä valtuutetulle tullut varata tilaisuutta tulla kuulluksi. Valtuutettu kiinnitti korkeimman hallinto-oikeuden huomion siihen, että tapauksessa perusopetuslain rinnalla tuli soveltaa yhdenvertaisuuslakia ja erityisesti kyseisen lain 15 §:ää joka velvoittaa koulutuksen järjestäjää tekemään kulloissakin tilanteessa tarvittavat kohtuulliset mukautukset, jotta vammaisen henkilö voi yhdenvertaisesti muiden oppilaiden kanssa saada koulutusta.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu lausui Itä-Suomen hallinto-oikeudelle asiassa, jossa oli kyse sen arvioimisesta, oliko henkilöä syrjitty kun yliopisto ei ollut suostunut myöntämään hänelle opiskelua koskevana erityisjärjestelynä oikeutta suorittaa osa tutkintoon kuuluvasta harjoittelusta opiskelupaikkakunnan sijaan kotipaikkakunnallaan. Valtuutettu kiinnitti hallinto-oikeuden huomiota yliopiston velvollisuuden edistää yhdenvertaisuutta ja toteuttaa vammaiseksi katsottavan henkilön pyytämiä kohtuullisia mukautuksia.

MAANANTAI KUULUU KAIKILLE - KAMPANJA VAMMAISTEN HENKILÖIDEN TYÖELÄMÄN YHDENVERTAISUUDEN PARANTAMISEKSI

Syksyllä 2018 yhdenvertaisuusvaltuutettu järjesti yhdessä Ihmisoikeuskeskuksen kanssa kampanjan "Maanantai kuuluu kaikille". Kampanjassa muistutettiin, että osallisuus työelämään kuuluu kaikille. Kampanjasisällöt saivat hyvän vastaanoton sosiaalisessa mediassa. Sisältöjä näytettiin suomalaisille noin 500 000 kertaa ja ne saavuttivat laajan yleisön. Ylen kampanjaan liittyvän uutisen lukijamäärä oli 1 miljoona ja Helsingin Sanomissa vieraskynäkirjoituksen lukijamäärä oli 773 000.

Vammaisista henkilöistä on työelämän ulkopuolella noin 80 % prosenttia. Työllistymisaste on huono verrattuna koulutustasoon: noin 60 %:lle ihmisistä, joilla on toimintarajoite, on keski- tai korkea-asteen koulutus. Työllistymisen esteitä ovat muun muassa työnantajien tiedon puute saatavilla olevasta tuesta sekä ennakkoluulot vammaisten henkilöiden työkyvystä ja osaamisesta.

Vammaiset ihmiset nähdään liian usein osatyökykyisinä ja niin, että heidän työllistymisensä vaatisi mitavia taloudellisia tukitoimia työnantajien budjetista. Tosiasiassa monet vammaiset ihmiset ovat osaavia, korkeasti koulutettuja sekä täysin työkykyistä koulutustaan vastaaviin tehtäviin. Työpaikalle vammaisen työntekijän mahdollisesti tarvitsemiin muutostöihin tai muuhun apuun on saatavilla valtion tukea joko TE-palveluista, Kelasta tai kunnan vammaispalvelusta.

Sosiaali- ja terveysministeriön mukaan 1,9 miljoonalla työikäisellä suomalaisella on jokin pitkäaikais-sairaus tai vamma. Heistä 600 000 arvioi tämän vaikuttavan työhönsä ja työllistymismahdollisuuksiinsa.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen mukaan Suomessa työikäisten vammaisuuksia saavien lukumäärä on 241 000 henkilöä. Määrä vastaa 7 prosenttia työikäisistä.

Ihmisoikeuskeskuksen ja Vammaisfoorumin vuonna 2018 tehdyn kyselyn mukaan vammaisista henkilöistä (n=2022) on palkkatyössä 14 prosenttia. Vastaajista kokoaikaisella eläkkeellä on 43 prosenttia.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen mukaan toimintarajoitteisista ihmisistä noin 60 prosentilla on keski- tai korkea-asteen koulutus. Toimintarajoitteetomasta väestöstä 78 prosentilla on keski- tai korkea-asteen koulutus.

Kampanjasivu:

www.facebook.com/maanantaikuuluukaikille/

NATSIEN HAKARISTILIPUN NÄYTTÄMINEN JULKISESTI ON KIELLETTYÄ

Viime vuosina yhteiskunnallinen ilmapiiri on Suomessa kiristynyt. Rasismi näkyy vihapuheena netissä ja huuteluna kaduilla. Vihapuhe ja viharikokset kohdistuvat usein vähemmistöihin kuuluviin ihmisiin, yhtenä ikävänä esimerkkinä tästä on juutalaisiin kohdistuva vihamielisyys.

Hakaristilippu edustaa natsi-Saksaa, jossa kyseenalaistettiin ja loukattiin valtion toimesta järjestelmällisesti juutalaisten ja tiettyihin muiden vähemmistöryhmiin kuuluvien ihmisten ihmisarvoa ja henkeä. Hakaristilippu yhdistetään yleisesti natsi-Saksan aikaisiin juutalaisvainoihin ja juutalaisvihaan. Itsenäisyyspäivänä hakaristilippu nähtiin Helsingin kaduilla. Lipun kantamisella koeteltiin hyväksyttävyyden rajoja, ja loukattiin monen henkilön ihmisarvoa sekä turvallisuuden tunnetta.

Nyt riittää! Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta on ratkaisussaan todennut, että hakaristilipun esillä pitäminen on yhdenvertaisuuslain vastaista häirintää. Kyse on parin vuoden takaisesta tilanteesta, jossa henkilö piti hakaristilippua asuntonsa ikkunassa. Lautakunnan ratkaisu on periaatteellisesti tärkeä ajassa, jolloin vihapuhe ja vihamielisen ja toisia halventavan ilmapiirin luominen tuntuu lisääntyvän. Ratkaisun myötä voidaan todeta, että hakaristilipun esillä pitäminen on kiellettyä. Päätös on jatkumo oikeudellisille ratkaisuille, joissa muistutetaan, että sananvapaudella on rajansa ja, että jokaisella on vastuu omasta ilmaisustaan. Esimerkiksi historiallisessa tai taiteellisessa kontekstissa hakaristilipun käyttö voi edelleen olla perusteltavissa.

Tutkimustenkin mukaan vihapuhe ja viharikokset ovat Suomessa viime vuosina lisääntyneet, mutta niin ovat myös keinot ja halukkuus taistella vihailmaisuja vastaan. Lainsäädännöstä löytyy useita lainkohtia, joilla voidaan puuttua vihapuheeseen ja muuttaa ilmapiiriä ihmisoikeusmyönteisemmäksi. Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnan päätös on selkeä näyttö yhdenvertaisuuslain häirintäpykälän toimivuudesta. Oikeuskäytäntöä häirinnästä on vielä vähän, mutta säännös on hyvä työkalu rasismiin ja vihapuheenvastaisessa työssä.

Vaikka monella on kokemuksia siitä, että rasismi, vihamielisyys ja kiristynyt ilmapiiri on Suomessa totta, myös positiivista kehitystä on nähtävissä. Lautakunnan päätös, yhdessä pohjoismaisen vastarintaliikkeen lakkauttamispäätöksen tai MV-lehden saamien tuomioiden kanssa osoittaa, että Suomessa ei hyväksytä ihmisoikeusloukkauksia sananvapauden nimissä. Myös poliisi osoitti itsenäisyyspäivän takavarikollaan, että hakaristiliput eivät kuulu Suomen kaduille.

YHDENVERTAISUUSLAKI 14 §

Henkilön ihmisarvoa tarkoituksellisesti tai tosiasiallisesti loukkaava käyttäytyminen on häirintää, jos loukkaava käyttäytyminen liittyy 8 §:n 1 momentissa tarkoitettuun syyhyn ja käyttäytymisellä luodaan mainitun synn vuoksi henkilöä halventava tai nöyryyttävä taikka häntä kohtaan uhkaava, vihamielinen tai hyökkäävä ilmapiiri.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu lausui Länsi-Uudenmaan syyttäjänvirastolle asiassa, jossa oli kyse tutkinnanjohtajan esityksestä syyttäjälle esitutinnan rajoittamisesta tapauksessa, jossa romaniperheen jäseniä oli syrjitty ravintolassa heidän alkuperänsä johdosta. Tutkinnanjohtaja oli esittänyt syyttäjälle, että esitutkintaa ei toimiteta ns. kohtuusperusteella, koska osapuolet olivat päässeet sovintoon asiassa. Valtuutettu kiinnitti syyttäjän huomion siihen, että palvelun epäminen etnisen alkuperän perusteella on lähökohtaisesti katsottava vakavaksi syrjinnäksi. Valtuutettu katsoi lisäksi, että tutkinnanjohtajan ennen päätöksen ehdottamista ja syyttäjä ennen sen hyväksymistä tulisi varmistua siitä, että syrjinnän uhrit ovat olleet tietoisia oikeuksistaan mukaan lukien valitsevasta hyvitys- ja vahingonkorvaustasosta oikeuskäytännössä. Valtuutettu totesi, että pelkkä anteeksipyyntö ja vähäinen rahallinen korvaus eivät myöskään täytä Suomea sitovien ja oikeuskäytäntöämme ohjaavien EU-direktiivien vaatimuksia. Lopuksi valtuutettu ilmoitti, että toimiston olevan tarvittaessa valmis yhdenvertaisuuslain 19 §:n mukaisesti ryhtymään toimenpiteisiin asianmukaisen sovinnon edistämiseksi osapuolten välillä.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu antoi Helsingin syyttäjänvirastolle hovioikeuskäsittelyä varten lausunnon rikosasiassa, jossa oli kyse kaupassa tapahtuneesta palvelun epämisestä asiakkaan uskonnon perusteella. Käräjäoikeus oli tuominnut kaupan omistajan syrjinnästä sakkoihin, koska hän oli kieltäytynyt palvelemasta naista, joka käytti kasvot, lukuun ottamatta silmiä, peittävää niqab-asua. Kauppias oli käräjäoikeudessa vedonnut siihen, että hänelle on tärkeää tarvittaessa pystyä tunnistamaan asiakkaiden kasvot valvontakameranauhalla. Valtuutettu totesi launnessaan, että oikeudenkäynti- ja esitutkimateriaalin perusteella asianomistajan tilanteeseen ei ollut liittynyt minkäänlaista häiriö- tai anastamisepäilyä ja, että vastaaja oli tuonut esille ainoastaan yleisiä valvonnan turvaamiseen liittyviä syitä toimintansa perusteeksi rinnastaen musliminaisten niqabin käytön naamioitumiseen. Valtuutettu totesi, että erityisesti huomioiden perustuslain 11 §:n uskonnon harjoittamisen vapaus, riippumatta siitä katsoisiko oikeus, että kauppialla joltain osin olisi ollut hyväksyttäviä tavoitteita toiminnalleen, niin käytetyt keinot olivat olleet selvästi suhteettomia ja johtaneet kohtuuttomaan ja siten naista syrjivään lopputulokseen uskonnon perusteella.

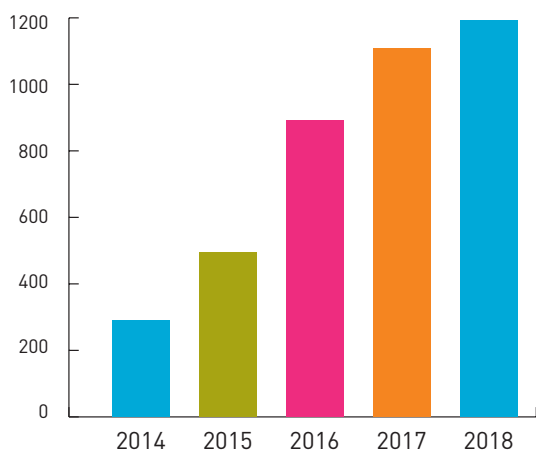
Yhdenvertaisuusvaltuutetun asiakastilastot 2018

Yhdenvertaisuusvaltuutetulle tulleet yhteydenotot ovat vuoden 2018 aikana jälleen lisääntyneet. Vuonna 2018 yhdenvertaisuusvaltuutetun asiantuntijat käsitelivät yhteensä 1192 syrjintäyhteydenottoa. Niistä uusia vireille tulleita syrjintäasioita oli 924, mikä on lähes 20 % enemmän kuin vuonna 2017. Valtuutetun käsittelyprosessi on nopeutunut aiemmasta, mikä perustuu paljolti siihen, että pääosassa asioista kyse on neuvonnasta

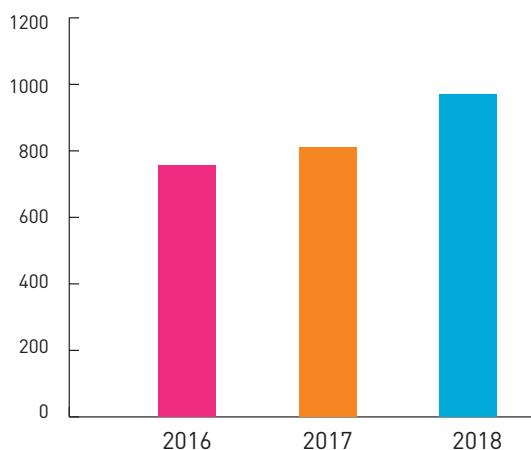
ALKUPERÄ JA VAMMAISUUS EDELLEEN SUURIMMAT SYRJINTÄPERUSTEET

Vammaisuuteen perustuva syrjintä on nyt yleisin syy ottaa yhdenvertaisuusvaltuutettuun yhteyttä. Aikaisempina vuosina alkuperään liittyvät yhteydenotot ovat olleet yleisempiä. Ikäsyrjintään liittyvät tapaukset ovat lisääntyneet.

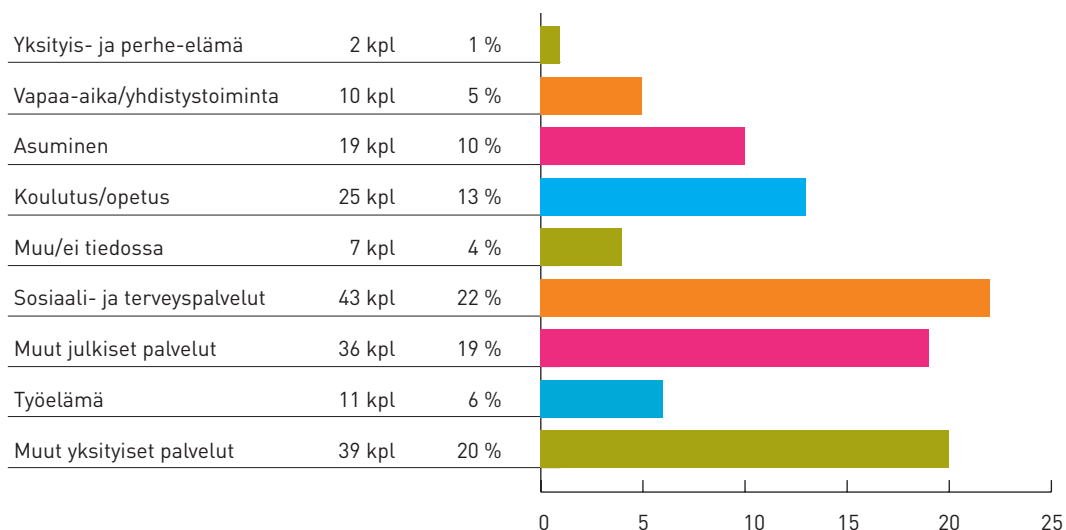
KAIKKI KÄSITELLYT SYRJINTÄYHTEYDENOTOT

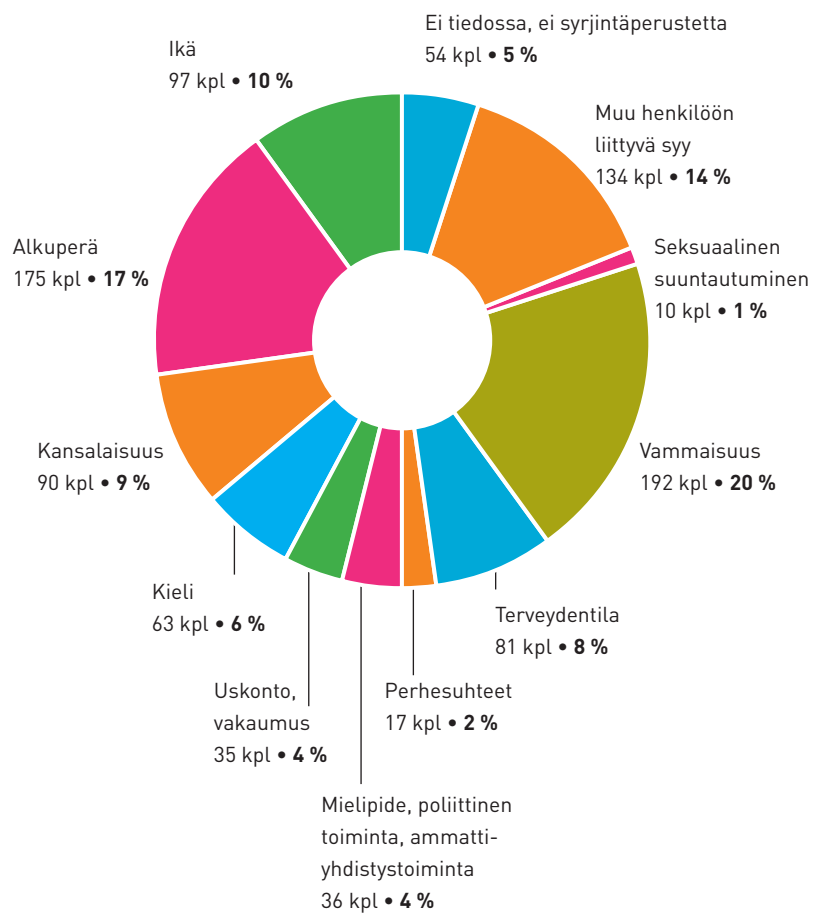
VIREILLE TULLEET SYRJINTÄYHTEYDENOTOT

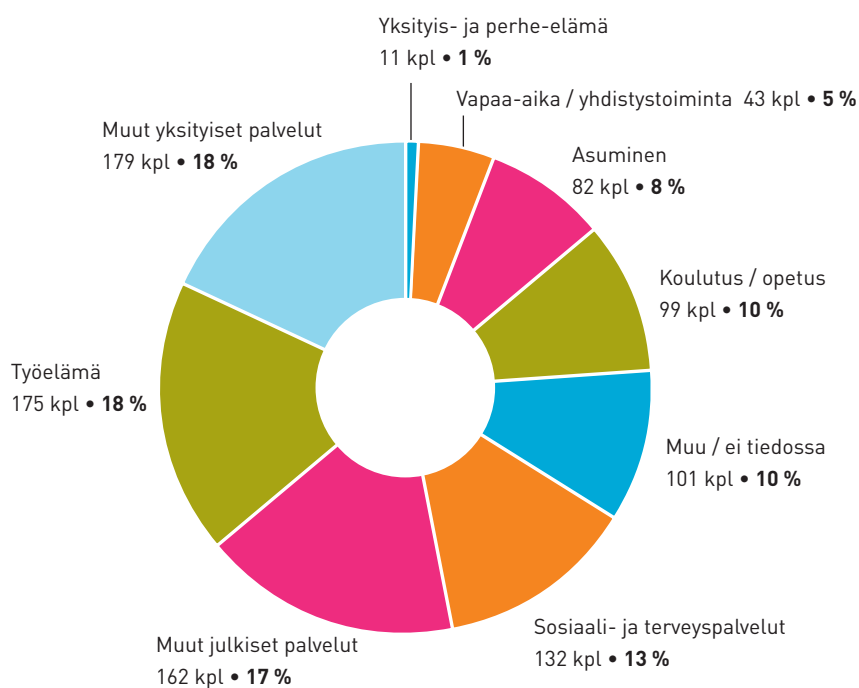
VIREILLE TULLEET SYRJINTÄYHTEYDENOTOT 2018 – SYRJINTÄPERUSTEENA VAMMAISUUS VS. ELÄMÄNALUEET

VIREILLE TULLEET SYRJINTÄYHTEYDENOTOT SYRJINTÄPERUSTEITTAIN 2018

VIREILLE TULLEET YHTEYDENOTOT ELÄMÄNALUEITTAIN 2018

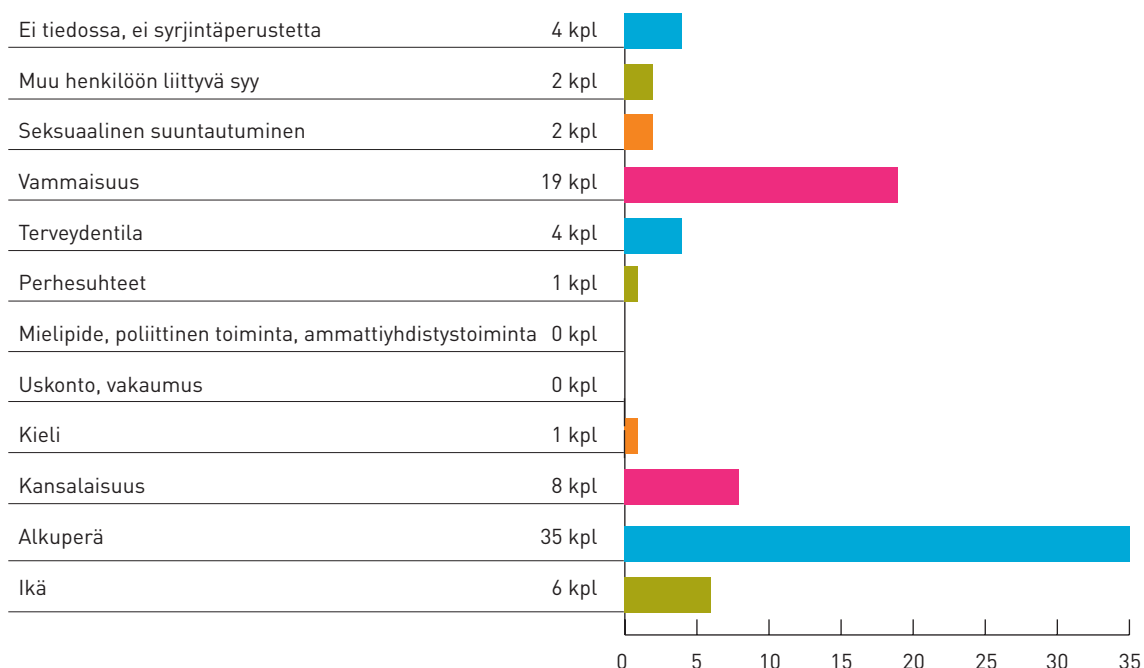
Yhdenvertaisuutta asuntomarkkinoilla parannetaan koulutuksella

Kiinteistönvälittäjän käsikirjan hiljattain päivitetystä versiosta löytyy nyt tietoa yhdenvertaisuuslaista ja yhdenvertaisuudesta asuntomarkkinoilla. Myös kiinteistönvälittäjien koulutukseen ja tutkintovaatimukseen on lisätty osuus syrjinnästä ja yhdenvertaisuuslaista. Yhdenvertaisuusvaltuutettu tapasi syksyllä 2018 Kiinteistönvälitysalan Keskusliiton (KVKL), Suomen Kiinteistönvälittäjät ry:n sekä alan asiantuntijoista koostuvan laki- ja lausuntovaliokunnan puheenjohtajan. Keskustelun perusteella valtuutettu laati aineistoa yhdenvertaisuuslaista kyseisille toimijoille otettavaksi mukaan kiinteistönvälittäjän koulutukseen. Tapaamisessa päätettiin myös yhteisistä edistämistyön jatkotoimenpiteistä.

Asuntojen myynti- ja vuokravälitystoimi kuuluvat yleisesti saatavana olevana palveluna yhdenvertaisuuslain soveltamisalan piiriin [2 §].

Jokainen ihminen tarvitsee kodin. Syrjintä asuntomarkkinoilla, erityisesti asunnonhakijan alkuperän takia, on kuitenkin valitettavan tavallista. Ulkomaalaiset ja ihmiset, joilla ei ole perinteisiä suomalaisia nimiä, kertovat, että vuokra-asunto jää sen vuoksi saamatta. Asuntoilmoituksissa saatetaan rajata tietyt ryhmät kuten lapsiperheet, opiskelijat tai ulkomaalaiset pois hakijoiden joukosta. Yksityinen vuokranantaja on esittänyt välittäjälle toiveen olla vuokraamatta asuntoa romaneille. Keuhkovammaisen astmaatikon on vaikea sitoutua vuoden vuokrasopimukseen ilman koeaikaa, koska ei voi tietää asunnon sopivuudesta terveydentilaansa ennen kuin on hetken asunnossa asunut. Hakulomakkeet saattavat olla esteellisiä. Tässä vain muutamia esimerkkejä syrjivästä toiminnasta.

VIREILLE TULLEET ASUMISEEN LIITTYVÄT SYRJINTÄYHTEYDENOTOT SYRJINTÄPERUSTEITTAIN 2018

Asunnon myyjä ja vuokranantaja sekä välittäjä voivat toimeksiannon perusteella arvioida ja valita vuokralaisensa, mutta eivät syrjivin perustein. Myyjä, vuokranantaja ja välittäjä voivat luonnollisesti edellyttää ostajalta ja vuokralaiselta maksukykyä ja muiden vuokrasuhteesta johtuvien velvoitteiden täyttämistä, mutta valintaa ei voi perustaa esimerkiksi henkilön alkuperään, kansalaisuuteen, uskontoon tai vammaisuuteen. Myyjä, vuokranantaja ja välittäjä syyllistyvät yhdenvertaisuuslain vastaiseen syrjintään, jos henkilöä ilman hyväksyttävää syytä kohdellaan epäsuotuisammin henkilöön liittyvän syyn perusteella.

Lisäksi on syytä huomata, että välittäjä syyllistyy syrjintään, jos hän hyväksyy toimeksiantajan asettamat syrjivät ehdot kuten sen, että vuokranantaja ei halua vuokrata asuntoa esimerkiksi romani- tai ulkomaalaistaustaiselle henkilölle.

Vammaisten asiakkaiden osalta välittäjän tulee myös tuntea yhdenvertaisuuslain kohtuullisia mukautuksia koskeva säännös (15 §), joka velvoittaa palvelun tarjoajaa tekemään asianmukaiset ja kulloisessakin tilanteessa tarvittavat mukautukset, jotta vammaisen henkilö voi yhdenvertaisesti muiden kanssa saada yleisesti tarjolla olevia palveluita. Tämä tarkoittaa välittäjän toiminnassa esimerkiksi näkövammaisen asunnonhakijan auttamista vuokrahakemuksen täyttämässä tai kuulovammaiselle henkilölle tarpeellisten seikkojen kirjaamista paperille tai vastaamista kysymyksiin kirjallisesti asunnon näyttötilaisuudessa. Toimeksiantajan näkökulmasta tämä saattaa tarkoittaa esimerkiksi liikuntarajoitteisen vuokralaisen tarpeiden huomioimista ja velvollisuutta tehdä kohtuullisia muutostöitä, jotta asunto soveltuu myös liikuntarajoitteiselle henkilölle.

Syrjinnän kohteeksi joutuneella henkilöllä on oikeus saada hyvitys sekä toimeksiantajalta että välittäjältä, joka yhdenvertaisuuslain vastaisesti on syrjinyt häntä tai kohdistanut häneen vastatoimia. Jos välittäjä on työsuhteessa, on työnantajana toimiva välitysfirma hyvitysvastuullinen (Yhdenvertaisuuslaki 23 §). Lisäksi syrjinnän urilla on oikeus vahingonkorvaukseen syrjinnän aiheuttamasta kärsimyksestä ja mahdollisesta aineellisesta vahingosta.

Asunnon myyjä ja vuokranantaja sekä välittäjä voivat toimeksiannon perusteella arvioida ja valita vuokralaisensa, mutta eivät syrjivin perustein.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu lausui Länsi-Suomen syyttäjänvirastolle rikosasiassa, jossa oli kyse romanitaustaisen henkilön syrjinnästä asunnon vuokrauksessa. Valtuutettu totesi, että tapauksessa oli kyse valitettavan yleisesti tapahtuvasta romaneihin kohdistuvasta syrjinnästä, jota oli perusteltua arvioida syrjintärikoksena. Valtuutettu kiinnitti syyttäjän huomion siihen, että syrjintärikos täyttyy, vaikka tekijä itse olisi pitänyt käytöksensä syytä hyväksyttävinä ja, että syrjintärikoksen osalta tahallisuus edellyttää ainoastaan tietoisuutta syrjintäperusteen olemassaolosta ja merkityksen antamista sille henkilön kohtelussa. Tapauksessa oli kyse myös vuokranvälittäjänä toimineen henkilön vastuusta hänen toimiessaan syrjivästi vuokranantajalta saadun ohjeen mukaisesti. Valtuutettu kiinnitti syyttäjän huomion myös siihen, että Suomea sitovat ja lainkäyttöämme ohjaavat EU-direktiivit edellyttävät, että seuraamukset syrjinnästä – mukaan lukien syrjinnän uhrille kuuluva rahallinen hyvitys – ovat tehokkaita, oikeasuhtaisia ja varoittavia.

YHDENVERTAISUUSVALTUUTETTU SUOSITTELEE, ETTÄ:

1. Suomen urheiluliitto luopuu vammaisurheilijoiden omavastuuosuuksista ainakin EM- ja MM-kilpailujen osalta.
2. Opetus- ja kulttuuriministeriö selvittää urheilija-apurahakokonaisuuden käytettävyyttä vammais- huippu-urheilijoiden avustamiskulujen kattamiseen.
3. Opetus- ja kulttuuriministeriö kehittää YK:n vammaissopimuksen veloitteet huomioiden urheilijoiden ja urheiluliittojen rahoitusjärjestelmää siten, että se entistä vahvemmin tukee vammaisurheilijoiden yhdenvertaisuuden toteutumista.
4. Sosiaali- ja terveysministeriö arvioi vammaispalvelulain uudistuksessa urheilun asemaa liittyen avustaja- ja kuljetuspalveluihin. Ainakin apuraha saavien huippu-urheilijoiden kohdalla urheilu tulee rinnastaa työntekoon.
5. Sosiaali- ja terveysministeriö ohjeistaa kuntia THL:n vammaispalvelujen käsikirjassa siitä, että vammainen henkilö voi tarvita henkilökohtaista apua vammaispalvelulain tarkoittamalla tavalla urheilupalveluihin osallistuessaan siitä riippumatta, järjestetäänkö kilpailut Suomessa vai ulkomailla.

YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista (CRPD) asettaa velvollisuuksia valtiolle kaikilla elämänalueilla mukaan lukien liikunta- ja urheilutoiminta (30. artikla). Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014) velvoittaa julkisia toimijoita yhdenvertaisuuden edistämiseen (5 §). Syrjinnän kieltä (8 §) koskee laajasti eri tahoja. Lisäksi toimijoista riippuen velvollisuus toteuttaa kohtuullisia mukautuksia vammaisten henkilöiden kohdalla (15 §) voi tulla kyseeseen.

Valtuutettu pitää tärkeänä, että lajiliitot edistävät erilaisten liikkujien ja urheilijoiden yhdenvertaisuutta ja mahdollisuuksien luomista. Yhdenvertaisuuden edistämistä tehdään jokapäiväisessä työssä, harjoittelussa, kilpailutoiminnassa, urheilu- paikkojen rakennushankkeissa ja muussa seuratyössä.

Ikäsyrrintää erikoisjäärkäriäliupseerien rekrytoinnissa

Helsingin hovioikeus tuomitsi puolustusvoimat ikäsyrjinnästä erikoisjäärkäriäliupseerin rekrytoinnissa. Asiassa oli kyse siitä, syrjittiinkö hakijaa, kun häntä ei valittu erikoisjäärkäriäliupseerin määräaikaiseen tehtävään, vaikka hän olisi ollut siihen pätevä ja so-piva. Hakija oli aiemmin työskennellyt vastaavissa tehtävissä, mutta 33-vuotiaana hänet jätettiin valitsematta ikänsä vuoksi. Hovioikeus pyysi yhdenvertaisuusvaltuutetulta lausuntoa ennen asian ratkaisemista.

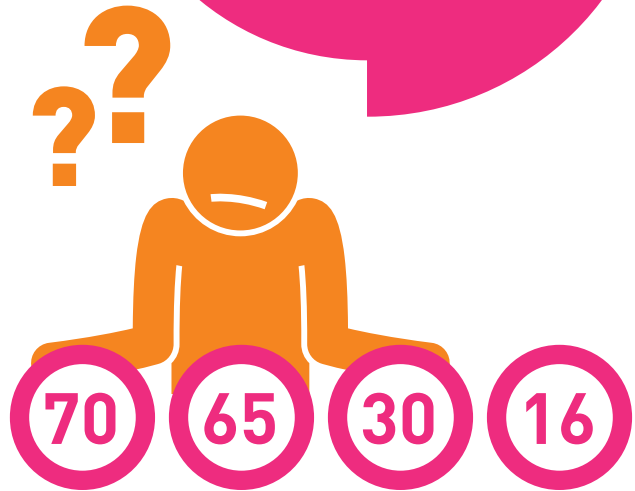
Käräjäoikeus oli hylännyt syrjintäkanteen perustellen ratkaisua muun muassa EU-tuomioistuimen ennakkoratkaisulla, jonka perusteella palopelastustehtäviin rekrytoitaessa sai asettaa 30 vuoden yläikärajan.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu kyseenalaisti hovioikeudelle antamassaan lausunnossa, soveltuuko EU-tuomioistuimen ennakkoratkaisu olennaisilta yksityiskohdiltaan tapauksen ohjenuoraksi. Ikärajoja voidaan ennakkoratkaisun perusteella käyttää sellaisissa rekrytoinneissa, joissa työtehtävistä suoriutuminen edellyttää poikkeuksellista fyysistä suorituskykyä, eikä tavoitteeseen voida päästä hakijoiden yhdenvertaisuutta vähemmän rajoittavin keinoin. EU-tuomioistuimen ennakkoratkaisussa oli kyse vakituisesta virasta, jolloin ikärajalta voitiin varmistaa, että rekrytoitavat henkilöt pystyivät suoriutumaan riittävän pitkään vaativimmista pelastustehtävistä. Erikoisjäärkäriäliupseerien rekrytoinnissa oli kuitenkin kyse viiden vuoden määräaikaisestä palvelussuhteesta. Lisäksi yhdenvertaisuusvaltuutettu totesi, että ikärajoja tulisi käyttää johdonmukaisesti ja läpinäkyvästi.

Hovioikeus katsoi, että erikoisjäärkäriäliupseerien tehtävät edellyttävät poikkeuksellisen hyvää fyysistä kuntoa, ja niistä voivat suoriutua vain nuoret henkilöt. Erikoisjäärkäriyksikön toimintakyky oli kuitenkin varmistettu määräaikaissopimuksilla ja vaativilla fyysillä testeillä. Ikäkriteeriä ei myöskään noudatettu johdonmukaisesti ja suunnitelmallisesti. Ikäkriteerin käyttö johti siten hakijan syrjintään.

Hovioikeuden tuomio on lainvoimainen.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu totesi, että ikärajoja tulisi käyttää johdonmukaisesti ja läpinäkyvästi.

IKÄ SYRJINTÄPERUSTEENA

Ikäsyrjintää koskevat syrjintätapaukset liittyvät usein ilman hyväksyttävää perustetta asetettuihin ikärajoihin. Nuoria ei päästetä itsepalvelukirjastoon tai huoltoasemalle, 65-vuotta täyttäneet eivät voi hakeutua yhdistyksessä vastuutehtäviin, lääkärikeskus lakkauttaa 70 vuotta täyttäneiden lääkärien ammattiharjoittajasopimukset ilman yksilöllistä arviointia tai 30 vuotta täyttäneet opiskelijat eivät saa samoja alennuksia kuin alle 30-vuotiaat. Osassa tapauksista syrjintää on saattanut tapahtua iän lisäksi vaikkapa sukupuolen, vammaisuuden tai etnisen alkuperän perusteella. Ikä onkin yksi tyypillisistä moniperusteisen syrjinnän tapauksissa ilmenevistä syrjintäperusteista. Esimerkiksi edellä esillä nostetussa algoritmisyrjintätapauksessa luotonhakijaa syrjittiin sekä sukupuolen, äidinkielen, asuinpaikan että iän perusteella.

sankareina, usein osana konfliktia. Myös vahva vastakkainasettelu ja vähemmistöjen edustajien näkeminen toisena, ulkopuolisena, on tavallinen tulokulma vähemmistöistä kertovassa mediasisällössä. Tämä pätee sekä etnisiin vähemmistöihin että esimerkiksi vammaisiin henkilöihin. On myös tavanomaista, että viranomaiset tai etujärjestöt puhuvat vähemmistöjen puolesta. Kun vähemmistöt pääsevät ääneen, kyse on yleensä heidän asemastaan vähemmistöryhmänä. Harvoin haastatellaan vähemmistön edustajaa esimerkiksi tietyn ammattikunnan edustajana, palvelun käyttäjänä, paikkakunnan asukkaana tai esimerkiksi kesäjäätelön syöjänä.

Esimerkkejä: Koulujutussa oppilaat jaetaan maahanmuuttajanuoriin ja tavallisiin nuoriin. Vammaisen henkilö on samassa jutussa uhka, jos hän asuu naapurissa ja uhri, koska naapurit pitävät häntä uhkana. Itse hän on avuton ja kykenemätön puhumaan puolestaan. Romani on sankari, jos hän pääsee peruskoulusta läpi, muutoin rikollinen.

Jos mediassa esiintyy yliedustettuna tietty ryhmä tai jos media viljelee stereotyyppioita ja antaa vain pienen ryhmän tulla kuulluksi, rakentuu kuva, joka ei ole tosi. Tämä on toisaalta myös laatuksymys. Yksipuolisella raportoinnilla media tukee yksinkertaistettua viestiä. Ja vaikka yksittäiset jutut olisivatkin faktaa, kokonaisuus ei heijasta totuutta. Moniääninen media tukee yhdenvertaisempaa yhteiskuntaa ja lisää osallisuutta. Henkilö, joka tunnistaa itsensä ja elämänsä median antamassa kuvassa, tuntee itsensä osalliseksi. Median kuva voi myös korostaa ulkopuolisuuden kokemusta ja lisätä syrjäytymisen riskiä.

Miten media voi lisätä monimuotoisuutta? Toki tutkimustulokset muuttuisivat, jos rikosuutisista aina kategorisesti jätettäisiin pois esimerkiksi kansalaisuuden maininta, tärkeä ja ajankohtainen pohdinta sekkin. Mutta asia ei ole niin yksinkertainen. Tietyissä tilanteissa taustasta kertominen on relevanttia ja on hyvä, että keskustelua käydään, mutta monimuotoisuutta lisäämällä media voi katsoa representatio-ongelmaa toisesta näkökulmasta. Jos media taas lisää monimuotoisuutta sisällössään, edustus ja raportointi tasapainottuvat. Rikosuutisten merkittävyys tällöin luonnollisesti vähenee.

VIISI VINKKIÄ MEDIAN EDUSTAJILLE:

- Pohtikaa monimuotoisuutta, kun haastattelette niin sanottuja tavallisia ihmisiä. Voisiko päiväkotijuttuun haastateltava perhe kuulua vähemmistöön? Voisiko kesän jäätelöraati olla monimuotoisempi?
- Etsikää uusia asiantuntijoita. Pitäkää talkoopäivä, jossa kaivatte esiin uusia asiantuntijoita ja päivittäkää toimituksen "soita näille"-listaa. Ruotsin Rättvisförmedlingen on hyvä esimerkki siitä, että erilaisia asiantuntijoita oikeasti löytyy.
- Päivittäkää myös listaa siitä, ketkä saavat jutuissa edustaa tiettyä ryhmää. Soitetaanko aina samalle järjestön puheenjohtajalle, kun tietyn vähemmistön asioita puidaan? Uusi ihminen voi antaa myös uusia näkökulmia.
- Vaihda silmälaseja: Kenen näkökulmasta juttusi on kirjoitettu? Onko jutussa "me vastaan te" asetelmaa? Ja mihin ryhmään sinä itse kuulut?
- Pohdi kuvien käyttöä? Ketkä näkyvät kuvissa? Korostuvatko niissä stereotyyppit? Ovatko esimerkiksi vähemmistön edustajat kasvottomia?

PALAUTUSKIELLOT

Kidutuksen vastaisen komitean (CAT) Loppupäätelmät Suomen seitsemännestä määräaikaisraportista 29.11.2016

PALAUTUSKIELTO (NON-REFOULMENT)

12. Komitea panee merkille, että turvapaikkahakemusten määrä lähes kymmenkertaistui sopimusvaltiossa viime vuoden aikana ja pakolaisiksi tunnustettujen määrä kasvoi. Komitea on kuitenkin huolissaan siitä, että viimeaikaiset lainsäädännön ja käytäntöjen muutokset ovat voineet heikentää turvapaikanhakijoiden oikeudellisia takeita ja lisätä riskiä joutua palautetuksi. Se on huolissaan siitä, että ”humanitaarinen suojelu” on poistettu kansallisesta suojelu-luokituksesta, turvapaikanhakijoiden oikeusapua on rajoitettu, pakolaisaseman määrittämismenettelyjä on nopeutettu, mihin voi myös liittyä nopea maasta poistaminen, ja käyttöön on otettu seitsemän päivän määräaika täytäntöönpanokiellon hakemiselle, kun kielteisestä päätöksestä tehty valitus on tuomioistui-men käsiteltävänä, jolloin valituksella ei välttämättä ole automaattisesti lykkäävää vaikutusta. Komitea on lisäksi huolissaan siitä, että turvapaikanhakijoiden joukossa olevia kidutuksen uhreja ei välttämättä tunnisteta tehokkaasti ja että turvapaikanhakijoita otetaan edelleen säilöön etenkin silloin, kun he odottavat maasta poistamista. Se on myös huolissaan siitä, ettei poliisin ja rajavartiolaitoksen ylläpitämissä säilöönottotiloissa pidettyjen turvapaikanhakijoiden ja laittomasti maassa olevien määristä ole tilastotietoja [2, 3 ja 16 artikla].

13. Sopimusvaltion tulisi

a) ryhtyä tehokkaisiin lainsäädännöllisiin, oikeudellisiin ja hallinnollisiin toimenpiteisiin säilyttääkseen korkeatasoiset pakolaisaseman määrittämismenettelyt ja noudattaa samalla yleissopimuksen 3 artiklan mukaisia palautuskieltoja koskevia velvoitteitaan;

b) varmistaa, että turvapaikkahakemukset arvioidaan yksilöllisesti ja tapauskohtaisesti, että turvapaikanhakijoiden saatavilla on oikeusapua menettelyn kaikissa vaiheissa, että turvapaikanhakijoilla on tosiasiallinen oikeus valittaa kielteisistä päätöksistä ja että ulkomaan kansalaisten palauttamista koskevan lainsäädännön mukaan palauttamismääräyksistä tuomioistuimille tehdyillä valituksilla on lykkäävä vaikutus;

c) varmistaa, ettei ketään henkilöä karkoteta, palauteta tai luovuteta toiseen maahan, jos on perusteltu syy uskoa, että hän olisi siellä vaarassa joutua kidutetuksi;

d) varmistaa, että mielenterveysongelmat ja muut kidutuksen aiheuttamat traumaattiset seuraukset seulotaan ja että kaikille kidutuksen uhreiksi joutuneille turvapaikanhakijoille tarjotaan apua, asianmukaista erityishoitoa ja kuntoutusta

YHDESSÄ

yhdenvertaisuuden
asialla!

YHDENVERTAISUUS

VALTUUTETTU

**DISKRIMINERINGSOMBUDSMANNEN
NON-DISCRIMINATION OMBUDSMAN
OVTTAVEARDÁSAŠVUOĐAÁITTARDEADDJI**